

Szegedi emlékek

Olyan ez, mint a gyémánt

A Művész presszó telisteli művészemberrel, a sarokban Borsos Miklós ül Vujcsics Tihamér zeneszerzővel, a mellettük levő asztalnál Nadas Tibor beszélget négy másik operistával, két asztallal odébb Rodolfo lapozgat finom ujjával egy szakadózott térképet. Csendes zsongás. Csak én ülök egymagam, egy kávé mellett, rossz érzés.

Aztán belép, akire várok, Fülöp Viktor Kossuth-díjas balett-táncos. Miután helyet foglalt, ő is körülnéz, köszönt, aztán odahajol hozzám:

— Ha tudom, hogy ilyen társaság van itt, másutt találkoznék... Nem szeretem a „művészetet” ilyen adagban... De hát mit is tudok én magának mondani? — teszi hozzá. — Az én történetem rettenetesen szokványos, hétfőes koromban a szüleim beadtak a színházhoz, az Operaház balettkiskolájába, azóta ott zajlik az életem. Nem tudom, érdekes-e, hogy soha életemben nem akartam táncos lenni. Tizenhat-tizenhét éves koromban ott akartam hagyni az egészet s ma is, öreg fejjel is csak azt tudom mondani, amit akkor anyámnak mondtam: nem szeretem a színházi mentalitást, a színházi légkört, mert nagyon sok emberi deformációt okoz. Nem feltétlenül, de sokaknál.

— Mi ragasztotta mégis a táncos pályához?

— Harangozó Gyula marasztalt a pályán. Tőle kértem véleményt a szüleim, mit csináljanak? Azt mondta, kár volna, ha abbahagyja a fiú, mert tehetséges. Én mérnök szerettem volna lenni...

— ...s lett Kossuth-díjas táncos!

Fülöp Viktor inas-szíjas ember, előre megmondta,



hogy nem jó nyilatkozó. De nem emiatt beszélgettünk két álló órahosszat egyfolytában, hanem, mert kitűnő látású ember, aki túlnéz a színház vastag falain. Mai életünk, sorsunk, jövőnk éppúgy érdekli, mint szűken vett szakmájának állapota. Kacsaringós volt a beszélgetés — nehéz tehát a dolgom. Nem is akarom őt „megírni”, beszéljen inkább maga...

— Szegedre úgy kerültem — mondja —, hogy az ostrom után, amikor Vaszy megalakította Zsedényi Károlyval, ezzel a művelt, kiváló szakemberrel a balett-együttest, a nővérem lement Szegedre, s hívott engem is, mondván, hogy ott egy jó együttes kovacsolódott össze. Harangozó is szívt, ő tanította be a Párizs lángjait, a Spartacus-t, a Fából faragott királyfi-t. A fiatal táncostehetségeket mind levitte Szegedre, a szabadtéri játékokra. Harangozó ott tanította be nekünk Csárdajelenetek című balettlét is, ez volt az első népi karakterű magyar táncjáték a balett újkori történetében. Nagyon meglepő és érdekes volt, hogy olyan réteg és olyan közönség, amelyik főként operetten s

operán nevelkedett, rögtön és spontán megtalálta, illetve megteremtette azt a kontaktust, ami nélkül egy balettegyüttes nem élhet.

— Véleményem szerint az együttes kivívta magának Szegeden az elismerést, magas művészi teljesítményt nyújtott az akkori nehéz viszonyok között is. Sajnos meggyökeresedni nem tudott, mert — ha jól emlékszem negyvenkilencben — szélnek eresztették valamennyiünket. És tudommal azóta sem adtak senkinek olyan lehetőséget és támogatást, hogy a balett-kultúra létrejöhsen Szegeden. Nem áldoztak rá — és anélkül nem megy. S talán még más is hiányzott hozzá. Az az akarat, lendület, odaadás és intenzitás, ami a háború utáni együttesben meg volt: indokolni, hogy miért vagyunk! Vaszy ropant impulzív személyiség, úgyhogy ehhez a légkört még fokozni is tudta. Aztán a ma színházi életében sok a „sakkozás”, borzalmasan sok. Mint a színházak falain kívül, a falakon belül is meg-lazult a hivatással járó fe-gyelem: a hivatás fegyelme — ami nélkül nem lehet jó együtttest létrehozni. Szegeden — valahányszor ott voltam — mindig jól éreztem magam, mert ott nem „sakkozás” ment, hanem munka.

A munka alatt nem azt éretem, hogy nekilátunk és dolgozunk, dolgozunk, dolgozunk... Olyan ez is, mint a gyémánt. Amikor megtalálják, olyan mint egy kimosott kavics. Aztán csiszolják, lesz belőle briliáns. Nekem ez a csiszolás, ez a munka. A kulturáltság, a nevelés, az emberi fedezet, amiből — s csak ebből — jó mű, jó alakítás születhet. Ha ez hiányzik, ha „sakkozunk”...? Mi lehet abból? Autó, villa? Biztonságérzet, felszabadozottság, magabiztosság biztos nem. A csiszoltság szükséges ahhoz, hogy az ember jól érezze magát! Hogy is fogalmazzak, hogy ne legyek tudálekos?... Keresi, keresi a szavakat, a pontos, szabatos kifejezéseket. Szaggatottan fogalmaz — ha ezt tekintjük, valóban nem jó riportalany. Ha viszont gondolatait nézzük, akkor az.

Nem anekdotázott. Pedig azt könnyebb.

Gulay István

Sz. L. I.

Önkéntes piktorok

Oktober 2-án, hétfőn reggel riadalom támadt Sándorfalva két nevezett utcájában, az Ady Endre és az Árpád úton. A háziaszonyok vérvomása ugrott magasra, amint kilépe kapukon, a házuk elejét elcsúfítva látták.

Szaladtak a szomszédokhoz, hogy panaszkodjanak, vigasztalást nyerjenek. Hiába, még jobban elkeseredhettek; végig a két utcán a házak falát krikis-krakszokkal, bárgyú ábrákkal befestették. Hétfőre virradóra, S az egyik utca a fútca. Forgalmas még késő esteiben is.

Ki tehette? Megtanítaná én kesztyűbe dudálni. Egy hónap leforgása alatt Sándorfalván másodszer megszűntek. A titokzatos piktorok, feltehetően ketten, maximum hárman lehetnek. Egy ember nem valószínű, hogy húsz-huszonkét házat elcsúfíthatta rövid időn belül.

A tanácsulésen interpelláció is hangzott el az ügyben, az önkéntes piktorok nyomozását sürgetendő. A háziaszón szövetkezetben dolgozik a csúffá lett házak lakóinak többsége, és jogos háborgásuk, panaszkodnak. Újra kell festeniük a házakat, a kőporosokat ledörzsölni és festetni, a többiit meszelni. Idő, fáradság és többletkiadás. Különösen azok bosszankodnak, akiknek házat második alkalommal részesítették megtisztelő figyelemben, és a zöldszínű, drága zománcfestékekkel összepingálták. Az ábrák változóak; van, ahol mintha bögréből lötyintettek volna a falra egy adagot, máshol mintha pálcával húzgálták volna az alakatlan figurákat, politikai célzatosság nélkül.

Arulkodó nyom most sincs

a titokzatos piktorok ügyében. Még csak el se csöpögtették a festéket, takarékoskodtak vele. Mindet fölken-ték a falakra. A sándorfalvi rendőr házat se kerülték el. Találgatják a faluban; lesz-e harmadik meszeles? Merthogy három a magyar igazság. Viszont az igazság másik oldala; a kútra járó korszórló szől. A sándorfalvi önkéntes piktorokból is lesznek törött korszók.

BERCELI A. KÁROLY

Hullámsír

90.

Gábor — látva anyja ösztöne és meleg vonzódását a leányhoz — szeretne volna ezt a félrevezető látszatot helyre igazítani, s néhány félreérthetetlen célzással — amennyire ezt férfi tisztessége megengedte — tájékoztatni őt Etelka valódi mivoltáról. De Zágora átható tekintetével szinte beleszántott a fiúba s majdnem rendre utasította.

— Nem köll sömmit se mondanod, még nekem se. Ez nem méltó hozzád. Annál is inkább, mert hamarosan körösztil láttam rajta. Neked való, jó feleségöd lösz ez az Etelka. Nem lösz panaszod rá.

— De hát honnan tudja ezt? — hitetlenkedett a fiú.

— Te honnan tudtad?

— Megéreztem.

— No, én még az anyád vagyok.

Már e látogatás alkalmával megemlítették, hogy este a színházba mennek, valami zenés vígjátékot mutatnak be, s ennek főszereplője Enyváry Sarolta lesz. Persze Pintér Pisti is velük tart, illetve Gábor is csak az ő kedvéért nézi végig az előadást s viszi magával a menyasszonyát is, most már minden szülői kíséret nélkül. Egyébként nem nagyon vonzotta a híg zenés színművek s Pintér Pisti is inkább csak Sarolta

Zenei kalandozások Ausztriában

Ünnepi játékok Salzburgban

5. Szegedi ember számára mindig különleges és ünnepi élményt jelent Salzburgba utazni. Nemcsak a város már annyiszor méltatott pazar szépsége, gazdag művészeti emlékei, az ottani színházi zenei rendezvények magas színvonalára vonzó számára, hanem az a tudat is, hogy az ünnepi játékokat rendező osztrák város negyven esztendővel ezelőtt egy nagyon fontos korszakban ösztönzést és bátorító példát adott Szegednek.

Hont Ferenc, az akkori szegedi színtársulat fiatal és nagyra látó rendezője a Dél-magyarországi 1931. június 14-i számában megjelent. A szabadtéri játékok c. cikkében az európai szabadtéri játékokat számba véve beszámolt a salzburgi Dóm előtt rendezett dráma-előadásokról, Hofmannsthal nevű osztrák dramáiról Jedermann c. drámájának 1920 óta szinte minden esztendőben megismételt bemutatójáról. Eza produkció, melyet a kor egyik legjelentősebb színházművésze, a német Max Reinhard rendezett, a maga tömegszínház jellegével például szolgált a szabadtéri játékok szegedi híve számára, s elvezette őket Madách műve, Az ember tragédiája szegedi Dóm téri bemutatásának gondolatáig. Az 1933. augusztus 26-án lezajlott első szegedi Dóm téri Tragédia-előadás egyik érdekessége az volt, hogy a római színben a megtört Évát Szent Péter a kivilágított, orgonazúgástól hangos Dóm-ba vezette be. A rendező Hont Ferenc ezt a nagyon látványos és hatásos megoldást a salzburgi Jedermann-előadásból vette át.

A Szegedi Szabadtéri Játékok megteremtéséről és jövőjéről szóló viták idején gyakran elhangzott az, hogy Szegednek a „magyar Salzburg” kell válnia. Erre válaszolt Hont Ferenc, amikor egyik vitacikluszban azt írta, hogy „a játékok csak akkor kelthetnek igazán érdeklődést, ha teljesen eredeti formában jelentkeznek és ha lényegesen különböznek minden más szabadtéri ünnepi játéktól”. Hont Ferenc értelése ma is helytálló. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy Szeged a hagyományápolást, a játékok népszerűsítését, a művészeti program összehangolását, s az anyagi eszközök előteremtését illetően ne leshetne el, és ne vehetne át néhány hasznos dolgot Salzburgtól.

Még Bécsben jutottam

hozza Josef Kaut Salzburgi ünnepi játékok című könyvéhez. Ez nem valamiféle díszes és méregdrága album, hanem kiselakú, papírkötésű, mintegy 300 lapos dokumentáció a játékok eddigi múltjáról. A könyv legfontosabb és legerjedelmesebb része az adattár, mely az eddigi negyven fesztiválval valamennyi művészeti rendezvényének adatait, azaz időpontját, helyét, programját, a közreműködők nevét, a teljes szereposztást tartalmazza. Ezután az eddig bemutatott művek majd a közreműködő művészek névmutatója következik. A legjobb tanulmányai, a legügyesebb reklámszövegei 1938-ban mond a játékok múltjáról és művészeti színvonaláról ez az adattár, a gazdag fesztivál-programok, s a pazar szereposztások szinte végtelen egymásutánja. A szerző az adattár előtt néhány fejezetben rövid összefoglaló áttekintést ad a játékok múltjáról, közönségének alakulásáról, a rendezvények színhelyéről, a szervezés munkájáról, a jelenről és a tervekről.

Szegeden az alkalom is, az igény is és a lehetőség is meglenne egy ilyen szerény, de izléses és nagyon hasznos könyvecske megjelentetésére. Jövőre ünnepeljük a játékok felújításának tizenötödik, a Tragédia első Dóm téri bemutatójának negyvenedik évfordulóját. Az adattár gyűjtő és feldolgozó munka győze és megbízható elvégzésére, a játékok múltjának és jelenének összefoglalására bizonyára akadnak hozzáértő vállalkozók. Egy ilyen könyvecske, benne a felzabudulás előtti és utáni színvonalas prózai és operabemutatók adataival, világértó énekesek, karmesterek és együttesek, a legjelentősebb hazai színművészek és színházi szakemberek közreműködésének regisztrálásával a hagyományápolás és a propaganda egyik leghatásosabb eszköze lenne.

Az egyik bécsi hanglemez-

üzletben érdekes hanglemezre bukkantam. Két lemezoldali operarészlettel keresztmetszetet adott a salzburgi ünnepi játékok eddigi legjobb operaprodukcióiról. A lehető legszebb emlékek a játékok vendégei és hívei számára. És emellett kitűnő hírverés. Az lehetne nálunk is. Persze ez nem olcsó mulatság, de megfelelő előkészület és „gyűjtőmunka” után az öt esztendő múlva következő huszadik évfordulóra nem megvalósíthatatlan dolog.

Salzburg példa lehet abban is, hogyan kell a rendelkezésre álló művészeti erőket az ünnepi játékok rendezvényeinek változatosság és tartalmasabbá tétele érdekében céltudatosan bányászni. Szegeden is lenne például hely és igény arra, hogy az opera- és drámaemutatókon szereplő neves énekesek és színművészek közül néhányan önálló ária és dal-esttel illetve előadói esttel a közönség elé lépjenek. Ezek a rendezvények ünnepi lehetnének a szabadtéri szünnapokat is, gazdagítanák a szegedi fesztivál programját.

Tanulságos számunkra a salzburgi fesztivál pénzügyi gazdálkodásának és támogatásának jelenlegi rendszere is. 1950-ben az osztrák parlament törvényt fogadott el a salzburgi játékok pénzügyi alapjáról. Ennek értelmében a játékok kiadásának fedezéséhez szükséges állami hozzájárulás kétötöd részét a szövetségi kormány, a többi háromötöd részét pedig egyenlő arányban a tartomány, Salzburg városa és az idegenforgalmi alap biztosítja. 1969-ben a kiadások összege elérte a 70 millió schillinget. Ennek a hatmillió összegnek az előteremtéséhez 33 millió schillingnyi hozzájárulásra volt szükség. A költségeknek tehát több mint 50 százalékát sikerült a bevételekből fedezni. Ezt az arányt a játékok irányítói kedvezőnek tartják.

CSAPLÁR FERENC

Tölgyóriások

Háromezer év — ennyit tesz ki közösen Lengyelország három legöregebb óriás-tölgyének életkora. A „rangidőst” a kielcei vajdaságban találjuk. A helyi lakosság által Bartek névre keresztelt fa 1200 éves. Tör-

zésének kerülete 13 méter 40 centiméter. Alig marad el mögötte a gdanski vajdaság 1000 éves „aggastyánja”, a maga 10 méteres kerületével. A lublini vajdaságban levő legifjabb faóriás körüljárásához pedig „csak” 8,5 métert kell megtenni (MTI)

„égi” hangjától akart megrészegülni, hogy utána ott ácsorogjon egy darabig a színház körül, s aztán a reménytelen szerelem teljes kétségbeesésével rohanjon haza, s foglalkoztassa örökig az öngyilkosság gondolata.

*

Bizony, a színház épülete inkább pajta volt, mint Thália tisztas temploma, s még ennek is örülni kellett, hiszen azelőtt csak a Hungaria nagytermében, vagy a székház szaláiban, esetleg a rókusli Hétpacsirta nevű vendéglő nyári helyiségében léphettek föl a színészek, osztozkodva a dícsőségen és a nyomorúságban a német teátristákkal. Még a híres Latabár is nehezen boldogult itt, s végső kínjában a felsővárosi kaszinóban is föllepette gardáját, hogy legalább az útiköltséget meg tudja keresni.

A jelenlegi színház is hosszú ideig fedetlen volt, tehát csak nyáron lehetett benne játszani, s akkor is, ha nem esett az eső, de aztán a vállalkozó, aki bérelte a telket, mégis megmondta magát, nem éppen hazafias buzgalomból, hanem mert a város közönsége is egyre igényesebb lett, s föltehető volt, hogy az előadásokat is, ha ügyes igazgatót bíznák meg a színház vezetésével, látogatni fogják. A deszka oldalalakat helyett tehát favázak téglafalakat emeltetett, a belsejét bepadlóztatta, a két sornyi páholyt helyrehozatta, a bejárat fölé pedig oszlopos, előrenyúló eszert és csurgót építtetett, s még két ajtónyílást is vágatott a színészek s a műszaki személyzet számára. Az egyik oldalán, kívül, falépcső vezetett föl a tetőzetig, s egy kis erkélyben végződött. Innen lehetett megközelíteni a színórpadást. Belül a páholy-sorok közé ékelődött a széles, lejtős karzat, lent

számozott, vörös viaszosvászonnal bevont zárt-székek sorakoztak, mögöttük sima padok, míg hátul és jobbról-balról az álló nézők számára tartották fenn a maradék helyet.

Aradi igazgató valóban mindent elkövetett, hogy vonzóvá tegye színházát, mindent újra átfestetett, a páholyokat vadító vörösré, kőnyszerreltette a hatalmas homályt, s a karzati pad-sorokat is fölfrissítette, a rosszakat kicserélte, hogy az isteni népnek se legyen kifogása a színház ellen, hiszen különösen vasárnap javarészt ők, s a diákok töltötték meg a nézőteret. Ők tapsoltak a leglelkesebben, néha akkor is, ha nem kellett volna, de a színészek sikereihez ők nagyban hozzájárultak, s Rónaszéki például, fittyet hányva a páholyok előkelőbb közönségének, nekik ripacszkodott, s el is érte célját, mert még ki sem nyitotta a száját, s máris nevettek rajta, s a nevet kiáltották.

Most azonban bemutató előadás volt, a jegyek zöme már bérletben elkelt, s a szűk előcsarnokban, melyben a pénztár mellett csak egy-két műpálmás szomorkodott, már gyülekeztek az előkelőségek, vagyis a városi urak s a saját emberrel, hogy elismerően vagy lesújtóan vélekedjenek az új produkcióról. A nézőtérben, s itt is, gázlámpák világítottak, s a kályhákban is duruzsolt a tűz. A lefüggönyözött színpad előtt a zenészek hangolták hangszereiket, Langer Viktor karmester most vezegte az utolsó simításokat nem mindig kifogástalan játékokon, s még a csupasz Aradi igazgató is izgatottan járkált ide-oda, üdvözölte a notabiltásokat, s jóindulatokba ajánlotta szerény, de talán mégis tetszetős előadását.

(Folytatjuk.)